

ISSN 0350–185X

UDK 808

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЕТНОСТИ
И
ИНСТИТУТ ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК САНУ

ЛУЖНОСЛОВЕНСКИ ФИЛОЛОГ

КЊ. LXXIV, СВ. 2

Уређивачки одбор:

*др Јасна Влајић-Појовић, др Рајна Драгићевић, др Најда Иванова,
др Александар Лома, др Алина Маслова, др Софија Милорадовић,
др Мирослав Николић, др Слободан Павловић, др Предраг Пипер,
др Слободан Ремејић, др Живојин Сјанојчић, др Јелица Сјојановић,
др Срејто Танасић, др Зузана Тојолињска, др Анајолиј Турилов,
др Викјор Фридман*

Главни уредник
Предраг Пипер

БЕОГРАД
2018

ISSN 0350-185X, – Књ. 74, св. 2 (2018), стр. 139–159

УДК: 811.16'373.7

COBISS.SR-ID 271877644

DOI: <https://doi.org/10.2298/JF11802139V>

Примљено: 15. јануара 2018.

Прихваћено: 25. јуна 2018.

Оригинални научни рад

ЗДРАВКО М. БАБИЋ*

Филолошки факултет у Никшићу

Студијски програм за руски језик и књижевност

ФРАЗЕОЛОШКИ СТАТУС КОНСТРУКЦИЈЕ СА ЗНАЧЕЊЕМ *ОДЗВОНИЛО ЈЕ НЕКОМЕ/НЕЧЕМУ* У СЛОВЕНСКИМ ЈЕЗИЦИМА

Предмет овог рада јесте фразеолошки статус конструкција са значењем *Одзвонило је некоме/нечему* у словенским језицима. У неким словенским језицима данас је изразито честа употреба у пренесеном значењу конструкције са значењем *Одзвонило је некоме/нечему* за означавање или наговјештавање краја неког стања, појаве, поретка или живота. Међутим, и поред истих значења која се добијају употребом ове конструкције, у овим језицима је различит њен лексикографски статус, као и статус у односу на конструкције са сличним значењем. Циљ нам је да анализом граматичких и семантичких специфичности ове конструкције дођемо до одговора да ли се овај израз може сматрати фразеологизмом.

Кључне ријечи: израз са значењем *Одзвонило је некоме/нечему*, фразеологија, метонимија, метафора, граматичка метафоризација, елипса, безличне реченице, словенски језици.

Пренесено значење изражено конструкцијом *Одзвонило је некоме/нечему*, које би се у уводном дијелу овог рада могло подвести под значење 'дошао је крај некоме/нечему',¹ среће се у српском, хрватском, словеначком, чешком и словачком језику, док се овакво значење не може реализовати конструкцијом овог типа у осталим словенским језицима.

* zdravko.m.babic@gmail.com

¹ Која се све значења могу пренијети овим изразом показаше даљи елементи ове анализе.

Лексикографски статус

У погледу лексикографског статуса ове конструкције постоје извјесне разлике међу горенаведеним словенским језицима.

У свим описним рјечницима српског језика (РСАНУ, РМС, РСЈ) ова конструкција обрађена је у рубрикама *Изр. послѣје обраде основних значења*:

У РСА: *Изр. одзвонило је некоме или нечему, одзвонило је његово*:

1) *каже се кад је некоме, нечему дошао крај: свршено је, ѿроѿао је, ѿроѿало је, гоѿиов је, гоѿиово је. – Чим би у друшѿиву и народу једном сваки ѿочео да чини шѿио хоће, онда би ѿоѿе народу одзвонило (Миодр. 3, 401); Обрадовао се (Крињаѿи) свјеѿѿском раѿѿу у дубоком увјерењу, да је сад коначно одзвонило Ивану Мешѿровићу и оним ... видовданским киѿовима (Крл. 15, 21);*

У РМС, РСЈ: **одзвонило му је, свршено је, гоѿиово је с њим, дошао му је крај; Изр. Одзвонило му је – свршено је с њим, ѿроѿао је.*

Ваља истаћи да се ово значење у рјечницима српског језика не приписује вишезначности глагола *одзвониѿи*.

У рјечницима хрватског и словеначког језика ово значење се набраја као друго значење: VRJH: 2. *PREN. a. Doći ili približiti se kraju kakva stanja ili točki u kojoj će se što morati promijeniti (Njemu je odzvonilo); Izvjesno je da će odzvонити концепту државе какву poznajemo);*

SSKJ билежи: 2. *eksp., s smiselnim osebkom v dajalniku izraža prenehanje obstajanja dosedanjega stanja, uspešnosti: z njegovo boleznijo ji je odzvonilo / zdaj je za vedno odzvonilo fantovi lenobi; njegovi slavi bo kmalu odzvonilo.*

Видимо да се у SSKJ, за разлику од VRJH, истиче обавезност дативске компоненте без које овај израз не може остварити горепомнѿу значење.

У рјечницима чешког књижевног језика до 1978. године предметно значење се изражава неодређено-личном или двочланом конструкцијом: PRČJ: (komu, čemu) *způsobiti, připravit konec, zánik, úpadek někoho n. něčeho*: Tomuto výrazu bychom rádi v češtině odzvonili. Zub.; Panství tvému nad mým dítětem odzvonili. Šmil.; У RČKJ 1952. године није забиљежена употреба глагола 'одзвонити' у пренесеном значењу; у RČKJ 1971: 3. *expr. (komu, čemu) způsobit, připravit zkázu, konec, úpadek; skoncovat (s čím), zúčtovat*:

nová doba odzvonila fabrikantům; jejich lásce rodiče odzvoní; lid odzvonil staré vládě. Међутим, од 1978. године за изражавање овог значења не користи се неодређено-лични облик глагола већ безлични: RČKJ 1978: expr. *skoncovat 2, zúčtovat 2 s někým*: fabrikantům o-lo; RČKJ 2001: 3. expr. *skoncovat 2, zúčtovat 2 s někým*: diktátorům o-lo (идентично је стање и у рјечнику из 2005. године истог издавача). У рјечницима чешко-словачког језика (RČSJ 1978, RČKJ 1981) стоји: *odzvonilo poledne odzvonilo na poludnie*; expr. *odzvonili fabrikantům odzvonilo fabrikantom*. Дакле, у словачком језику за изражавање анализираног значења имамо неодређено-личну конструкцију и такво стање биљежи се у свим рјечницима словачког језика: RSJ 1959–1968, RSJ 1980: pren. hovor. expr. (čomu, komu) *odzvonili s niečím (s niekým) je koniec, skončilo sa, prestalo: odzvonili tme a biede, odzvonili čiernym obchodom; Môjmu výborníctvu by hneď odzvonili*. (Kuk.); у KRSJ 1987. и KRSJ 1997: *pren. expr. urobiť koniec, skoncovat': vydieračom, neporiadkom o-li*. Међутим, употреба ове конструкције са обликом глагола у безличној форми изузетно је присутна и у савременом словачком језику, па ће бити интересантно видјети да ли ће се у најмјеродавнијем рјечнику словачког језика (RSKJ 2006–), који је у изради и тренутно је закључен словима М–Н, идентификовати промјена у односу на претходна стања и на који начин ће се описати конструкција којом се преноси предметно значење.

У фразеолошким рјечницима² српског, хрватског, словеначког, чешког и словачког језика овај израз се не третира као фразеологизам. У Фразеолошком рјечнику хрватског или српског језика Ј. Матешића забиљежено је: *odzvoniti pf. (povući pf.) komu posmrtno zvono (posmrtna zvona) u značenju oglasiti čiju smrt / kakav nestanak; nestati. ... za razliku od «šupljeg i reakcionarnog iracionalizma» kome su u nas odavno odzvonila posmrtna zvona. – Krklec 2. (МАТЕШИЋ 1982: 798).*

Употреба и значење

Звоњење звона представља традиционални хришћански симбол који прати одлазак са овог свијета, смрт, нестанак, које у семантичком смислу одражава реченица *Одзвонила су (и)осмрћина*

² Фразеолошки рјечници које смо користили овом приликом побројани су у библиографском додатку.

звона *некоме*, гдје је метонимијом успостављена логичка веза између чина умирања и звука црквених звона која (у мањим срединама) прате тај догађај. Ту треба тражити објашњење зашто се у рјечницима, поготово у старијим издањима, оваква употреба веже за лица,³ а не за предмете, појаве или стања. Из претходне реченице елипсом је у првом кораку добијена форма 'Одзвонило је некоме', са значењем нестанка, смрти неког лица:

срп.: ... *daleko od glavnine vojske i zajedno sa svojom jedinicom pao u ruke neprijatelja. Mislio sam da mi je odzvonilo.* <http://www.korpus.matf.bg.ac.rs/korpus/korpus.php?a=s&q=Mislio%20sam%20da%20mi%20je%20odzvonilo&c=1&mo=100&cx=0&cs=checked&s=3&so=0>

срп.: *Али у кући није имао мира него изиде у воће, ња из воћа њогледом њуним њакосињ њогледаше на кућу Алексину:*

— *Вала, и њеби је одзвонило, угурсузе мањори!* — *говорио је кроз зубе. — Колико ноњас њојеће се црвени њењао на њвој кров...* (сњр. 250, *Хајдук Сњанко*, АСК)

Осим ситуација везаних за лица, дата конструкција има веома широку употребу у значењу *Одзвонило је нечему*, када се њоме жели означити или најавити престанак нечега што говорник сматра у датом тренутку или уопште неспорно лошим. Њен настанак можемо сматрати екстензијом првобитног модела *Одзвонило је некоме*, гдје је метафором успостављена веза између чина умирања (и пропратних догађаја) човјека и нпр. идеологије (ако кажемо *Одзвонило је комунизму*). Ту метафору је омогућила претходна метонимија, па је семантички поступак значајно сложенији – састоји се из два корака. Шта све подразумеијева и како се употребљава израз у значењу *Одзвонило је нечему* покушаћемо представити даљом анализом и примјерима.

Конструкција 'Одзвонило је нечему' може се употријебити када се жели констатовати нешто са чим је већ завршено:

³ Анализа хрватских и словачких фразема мотивисаних лексемом *zvон* (*zvонес*): *zvонo* М. Свиткове, у дијелу који се односи на глагол *одзвонити*, тиче се рјечничког стања фраземе *odzvoniti (povući) komu posmrtno zvono (posmrtna zvona)* – „*означити нечију смрт*“ (хрв.) и *odzvonit' niekomi, niečomi* – „*неињо се завршило, њресњало је да њосњоји*“ (слов.), с тим што се потенцира значење везано за смрт (нестанак са овог свијета) човјека и не указује се на употребу глагола *одзвонити* у односу на нежива бића нити се указује на типичну употребу овог глагола у перфекатској форми у оквиру једночлане реченице (Svítková 2014: 289–290).

срп.: Dana kada se to dogodilo, komunističkom režimu je konačno odzvonilo; njegov grobar, možda nehotični, bio je Mihail Gorbačov. http://www.korpus.matf.bg.ac.rs/korpus/korpus2013adv.php?a=s&c=2013&q=odzvonilo&qt=s&pa=word&au=&au_id=&sy_id=0&sd_id=0&s=2&cx=100&rm=a&mo=100

срп.: Odzvonilo monopolu „Srbijagasa“ MONOPOL javnog giganta „Srbijagasa“ konačno je razbijen. Vršačko komunalno preduzeće „Drugi oktobar“ prvo je u Srbiji koje je raskinulo ugovor o isporuci gasa sa „Srbijagasom“ nakon više od 60 godina. <http://www.gradsubotica.co.rs/odzvonilo-monopolu-srbijagasa/>

срп.: Uskim nogavicama je odzvonilo: Kakve farmerke se nose ovog proleća... www.hellomagazin.rs/moda/modni-trendovi/uskim-nogavicama-je-odzvonilo-kakve-farmerke-se-nose-ovog-proleca/

хрв.: Odzvonilo je uvoznom nekontroliranom vinu iz rinfuze iz susjednih zemalja. Vino s trećih tržišta, bez nadzora uvoza znatno je naštetilo hrvatskim vinarima. <http://vijesti.hrt.hr/364387/odzvonilo-je-uvoznom-nekontroliranom-vinu>

хрв.: Odzvonilo je padavičarima: Evertonov napadač prvi pred sudom zbog simuliranja

<https://sportarena.hr/nogomet/epl/odzvonilo-je-padavicarima-evertonov-napadac-prvi-pred-sudom-zbog-simuliranja-video/>

слн.: Nekdanjim deponijam, viru agresivnega metana, je dokončno odzvonilo, čeprav v številnih občinah tega očitno še niso dojeli. vir: Dolenjski list, leto nastanka: 2004, vrsta besedila: Časopisi

слн.: Klasičnim likom skopuhov, ki v poltemi skrivališča in s povišanim srčnim utripom mrzlično preštevajo zlatnike, je v dobi kreditnih kartic odzvonilo. vir: Delo, leto nastanka: 2003, vrsta besedila: Časopisi

слн.: Melu Gibsonu je odzvonilo... V Hollywoodu ga nočejo več! <https://www.radio1.si/7489/melu-gibsonu-je-odzvonilo>

чеш.: Dobrý den, koupila jsem si poprvé časopis Děti a my, protože mě zaujal článek: Odzvonilo něžným hračkám? Také mi to tak totiž připadá, a je mi to líto. (X (2012): Děti a MY, č. 3/2012. J: časopis)

чеш.: Tak tomu je v Německu, kde ve volbách uspěla strana lidového typu CDU/CSU . Podobně široce založeným stranám pravého či levého středu však v Česku odzvonilo. X (2013): Mladá fronta Dnes, 11. 10. 2013. NWS: noviny

чеш.: Sťahovaniu nelegálneho obsahu odzvonilo. Nový autorský zákon zakazuje sťahovanie bez súhlasu tvorcu aj pre osobnú potrebu <https://refresher.cz/27144-Stahovaniu-nelegalneho-obsahu-odzvonilo-Novy-autorsky-zakon-zakazuje-stahovanie-bez-suhlasu-tvorcu-aj-pre-osobnu-potrebu>

слк.: Roamingu konečne odzvonilo: EÚ odhlasovala nový cenník, toľkoto budeme platiť!

<https://androidportal.zoznam.sk/2017/02/roamingu-odzvonilo-eu-novy-cennik/>

слк.: Hviezdnemu hollywoodskemu páru odzvonilo: Toto by ste krátko po rozchode od nich nečakali! Jennifer Lawrence (27) a Darren Aronofsky (48) sa podľa ET Online rozišli. Túto informáciu im potvrdili viaceré zdroje. <https://www.cas.sk/clanok/623521/hviezdnemu-hollywoodskemu-paru-odzvonilo-toto-by-ste-kratko-po-rozchode-od-nich-necakali/>

Као што и примјери показују, дати израз односи се на нешто што је било штетно, нефункционално, контрапродуктивно, неиновативно, застарјело, неко непожељно стање, утицај, појаву, идеологију и због тога је доживјело крај. Ово значење се са истом експресивношћу и истим нијансирањима значења среће у српском, хрватском, словеначком, чешком и словачком језику.

Посебно је интересантна употреба овог израза у ситуацијама када се описује некакав крај који тек слиједи или се назире, тј. када говорник наговјештава, прориче крај нечега, доживљавајући то као неминовност и сигуран је у такав исход, чиме се експресивност израза значајно појачава:

срп.: REVOLUCIJA U SVETU MODE: Mršavim manekenkama je odzvonilo na modnim pistama <http://www.telegraf.rs/zivot-i-stil/moda/2893556-revolucija-u-svetu-mode-mrsavim-manekenkama-je-odzvonilo-na-modnim-pistama>

срп.: ODZVONILO JE ŠVERCOVANJU! GSP uvodi RIGOROZNE mere, niko više neće moći u bus bez karte! <http://www.espreso.rs/vesti/beograd/113117/odzvonilo-je-svercovanju-gsp-uvodi-rigorozne-mere-niko-vise-nece-moci-u-bus-bez-karte>

срп.: Vručem ljetu je odzvonilo: Za vikend novo pogoršanje vremena, stiže frontalni poremećaj sa sjeverozapada <http://www.6yka.com/novost/127732/vrucem-ljetu-je-odzvonilo-za-vikend-novo-pogorsanje-vremena-stize-frontalni-poremecej-sa-sjeverozapada>

слв.: Blatter: „Rasistom je za vedno odzvonilo“. „Upam, da bomo z ukrepi poslali jasno sporočilo vsem rasistom, da jim je za vedno odzvonilo,“ je dejal predsednik Fife Sepp Blatter na kongresu na Mauritiusu, otoku sredi Indijskega oceana. <https://www.zurnal24.si/sport/nogomet/blatter-rasistom-je-za-vedno-odzvonilo--195350> - www.zurnal24.si

чеш.: Podnikatelskému baroku odzvonilo, informují už pár let novináři. Přesto mám pocit, že v nás stále přetrvává víra, že sami víme nejlépe, jak chceme bydlet ... X (2013): Developer, č. 1/2013. UM: humanitní vědy, NFC: oborová literatura

слк.: Keď sa po roku 1989 uvoľnili putá zo zovretia sovietskeho tábora, mnohí verili, že falošnej ideológii odzvonilo a dejiny sa už nebudú politicky znásilňovať. Namiesto toho sa však čoskoro začali vytvárať nové mýty a do nášho života vstúpila propaganda. Eduard Chmelár, Slovo. Bratislava: Nové Slovo s.r.o. 2003.

слк.: Tillerson vyhlásil, že vláde rodiny Asadovcov v Sýrii odzvonilo. „Vláda rodiny Asadovcov končí. Jedinou otázkou je, ako to má prebehnúť,“ vyhlásil americký minister zahraničia. <http://www.hlavnespravy.sk/tillerson-vyhlasil-ze-vlade-rodiny-asadovcov-v-syrii-odzvonilo/1186492>

слк.: Nebezpečnej ortuti v stomatológii odzvonilo: Je známe, odkedy bude v EÚ zakázaná

<http://www.topky.sk/cl/10/1615967/Nebezpecnej-ortuti-v-stomatologii-odzvonilo--Je-zname--odkedy-bude-v-EU-zakazana>

Наведени примјери никако не могу одразити све контексте и значења у односу на које може бити употријебљен овај израз, али је очигледан плурализам значења обухваћених њиме. У том смислу могла би се направити подробнија класификација или анализа ситуација, али то нисмо сматрали приоритетним на путу према главном циљу овог рада. Осим што претходне двије групе примјера указују на разлике по питању става говорника у односу на то да ли се њиме констатује или наговјештава остварење ситуације обухваћене овим изразом, може се примијетити да једни примјери саопштавају о крају или најави краја нечег лошег, што се може сматрати генералним, свевременским судом (болест, диктатура, расизам, идеологија, безакоње, самовоља и сл.), док се други примјери односе само на тренутак или ближу будућност, када се о томе заузима став (грађанско стање, модни тренд, одређена врста дјелатности и сл.). Притом, у оба случаја услов је да је нешто што је лоше, штетно или недозвољено функционисало као такво дуже

вријеме, с тим што се изразом може обухватити неки лоши аспект нечега што само по себи није лоше, штетно или недозвољено, нпр. не може се рећи **Одзвонило је лошој уџакумици* већ *Одзвонило је лошим играма* (у континуитету), нити **Одзвонило је њолиџичару, владавину, њокреџу* (ако је то почетак функционисања), нити **Одзвонило је џуризму* већ *Одзвонило је њарадајз џуризму*; **Одзвонило је раду* већ *Одзвонило је раду на црно* итд.).

Граматицке специфичности

Прототипична форма за остваривање гореописаног значења јесте облик перфекта 3. лица једнине средњег рода, што потврђују претходни примјери. Међутим, у корпусима је посебно примјетна употреба крњег облика перфекта у српском и хрватском,⁴ притом у новинским насловима, који и треба да обезбиједе највећу експресивност:

срп: *Odzvonilo registarskim tablicama Č, Ć, Š, Ž, Y i W*, али то није све
 Registarske tablice ubuduće će biti bez suglasnika Č, Ć, Š, Ž, Đ i slova koja ne pripadaju srpskom pismu – Y i W, a slovo X ostaje <http://www.prva.rs/vesti/info/119481/odzvonilo-registarskim-tablicama-c-c-s-z-y-i-w-ali-to-nije-sve.html>

срп.: *Odzvonilo lutanju po šalterima raznih službi. VRANJE – Грађани са територије града Вранја, нису више у обавези да сами прикупљају неопходну документацију, које се тиче службене евиденције, током предаје захтева за остваривања неких права у филијали вранјског фонда PIO, казао је директор ове институције, Ненад Антић.* <http://jugmedia.rs/odzvonilo-lutanju-po-salterima-raznih-sluzbi/>

хрв.: *Odzvonilo „robovlasničkim“ ugovorima!*

Dana 16. srpnja 2016. g. stupio je na snagu Pravilnik o izmjenama i dopunama Pravilnika o specijalističkom usavršavanju doktora medicine („Narodne novine“ br. 62/16) prema kojemu novo definiranje troškova specijalizacije više ne obuhvaća bruto plaću doktora medicine. <https://www.hlk.hr/odzvonilo-robovlasnickim-ugovorima.aspx>

⁴ У словеначком језику је знатно рјеђа оваква употреба, док се у чешком и словачком језику за изражавање прошле радње у трећем лицу изоставља облик помоћног глагола.

слв.: Petroviću odzvonilo v Zadru vir: Delo; leto nastanka: 2008 vrsta besedila: Časopisi (sloven.) <http://www.gigafida.net/Concordance/Search?p=8&q=odzvonilo>

Употреба крњег перфекта уместо пунога облика свакако уноси одређене посебности у информацију која се реченицом са таквим обликом саопштава. Сви граматичари се у томе слажу и истичу да се крњи перфекат употребљава да би се истакла новина, неочекиваност догађаја о коме је реч. Та новина може да буде веома различита и да се креће до изненађења, па и чуђења. Отуда овако употребљен облик перфекта има већу експресивност у односу на пуни облик. Зато је он погодан за употребу у журналистичком стилу, посебно у новинским насловима (Пипер и др. 2005: 396). Ако се овоме дода да су веома честе ситуације када се користи облик крњег перфекта глагола *одзвонило* да би се указало на ситуације које се очекују и наговјештавају са изразитом сигурношћу говорника, онда се експресивност знатно појачава:

хрв.: U pripremi novi zakon: Odzvonilo pušenju na javnim mjestima

Пушење на јавним мјестима ускоро одлази у историју. <http://www.atvbl.com/u-pripremi-novi-zakon-odzvonilo-pusenju-na-javnim-mjestima/>

хрв.: ODZVONILO ŠVERCERIMA? ZET-ova karta će se kupovati putem aplikacije, a imat će i crnu listu putnika <https://www.zagrebcki.hr/2017/11/24/odzvonilo-svercerima-zet-ova-karta-ce-se-kupovati-p putem-aplikacije-a-imat-ce-crnu-listu-putnika/>

„Када се један граматички облик употреби у функцији која је примарно својствена неком другом граматичком облику, говори се о граматичкој транспозицији или о пренесеној употреби граматичког облика, а у суштини те појаве јесте граматичка метафоризација. Њена основна функција је да стил излагања учини живљим, сликовитијим“ (Пипер и др. 2005: 754). Примјери показују да је управо у ситуацијама када се овим изразом жели указати на крај нечега који ће услиједити честа употреба крњег облика перфекта.

срп.: Starim zdravstvenim knjižicama još nije odzvonilo. Oko 2,5 miliona građana još nema novu zdravstvenu knjižicu, a više od pola miliona zdravstvenih osiguranika još nije podnelo zahteve za zamenu zdravstvene knjižice elektronskom karticom. <http://mondo.rs/a993789/Info/Drustvo/Srbija-Zamena-zdravstvenih-knjizica-Okolo-2-5-miliona-gradjana-jos-nema-novu-zdravstvenu-knjizicu.html>

Нетипична је али је ипак могућа употреба презентског и фугтурског облика:

срп.: Da odzvoni monopolu

Primena propisa o zaštiti tržišta je u interesu države i potrošača. Zakon će doprineti većem izboru, povoljnijim cenama i kvalitetu <http://www.novosti.rs/vesti/naslovna/aktuelno.69.html:257392-Da-odzvoni-monopolu>

слв.: Odzvoni už konečne cestným pirátom? K tragickej nehode v Nitre, pri ktorej zahynul iba 11-ročný školák, pravdepodobne vôbec nemuselo dôjsť. <https://spravy.pravda.sk/domace/clanok/434055-odzvoni-uz-konecne-cestnym-piratom/>

чеш.: Lhářům možná odzvoni: prozradí je vlastní mozek. Polygrafům, tedy detektorům lži, sice už nejspíš odzvonilo, lháře však budou zanedlouho usvědčovat výkonnější mašinky. https://xman.idnes.cz/lharum-mozna-odzvoni-prozradi-je-vlastni-mozek-f5e-/xman-styl.aspx?c=A110511_132522_xman-styl_fro

Како значење овог израза доминантно говори о неком крају, завршетку или о најави тога, онда је одрична форма мање типична, мада је могућа, с тим што примјери углавном показују да нечему што се очекивало ипак или још увијек није 'дошао крај', или се говорник нада да до таквог исхода неће доћи (пошто се у том случају обично ради о трајним и универзално добрим вриједностима, као што су књига, поезија, филм, читање и сл.), тако да најчешће ту одричну форму прате конкретизатори тога типа *ипак*, *још увијек* и сл.:

хрв.: Tuberkulozi još nije odzvonilo

Svjetska zdravstvena organizacija upozorava na opasnost od širenja tuberkuloze – oboljenja za koje se u razvijenim zemljama dugo smatralo da je iskorijenjeno. <http://www.dw.com/hr/tuberkulozi-jo%C5%A1-nije-odzvonilo/a-2282599>

слв.: Tale Megane je odličan dokaz, da avtomobilom z bencinskimi motorji še ni odzvonilo in da je tisti minimalni prihranek, ki ga ob dolgoletni uporabi avtomobila omogoči dizel, več kot premajhen, da bi odtehtal vse prednosti bencinarja. vir: Adria Media; leto nastanka: 2006; vrsta besedila: Revije; naslov: Avto magazin

чеш.: Korku ještě neodzvonilo. Vrací se na lahve kvalitního vína.

Před deseti lety koupě akcií největšího světového producenta korku Corticeira Amorim nevypadala jako dobrá sázka. https://ekonomika.idnes.cz/korek-prumysl-portugalsko-vino-cina-dv7-/eko-zahranicni.aspx?c=A170618_233020_eko-zahranicni_rts

срп.: Наша библиотека је доказ да старој доброј књизи и читању ипак није одзвонило! Библиотека Основне школе „Радоје Домановић“ права је мала културна оаза. <http://www.osrdomanovic.edu.rs/biblioteka.html>

Аспекатско варирање уз чување предметног значења овог израза није могуће, па се префигирани (’одзвањало је’) или непрефигирани облици (’звонило је’) не срећу.

Осим глагола ’одзвонило је’, обавезна компонента ове конструкције јесте датив именице (именске синтагме) или замјенице (најчешће енклитички облик). И поред тога што је дативска компонента лексички неодређена, извјесна ограничења у том погледу постоје, јер се дативом означавају негативно вредновани појмови којима је ’дошао крај’. Укупно посматрано, израз *Одзвонило је некоме/нечему* представља безличну конструкцију. Значење које се преноси овим изразом и у семантичком смислу уклапа се у најчешћа значења безличних реченица, која су везана за нека непожељна стања или појаве на које се не може утицати или које се не могу контролисати.⁵

Фразеологизам – да или не

У фразеолошким рјечницима српског, хрватског, словеначког, чешког и словачког језика нема фразеологизма са значењем *Одзвонило је некоме/нечему*. Видјели смо да у Матешиневом рјечнику постоји фразеологизам: *odzvонiti pf. (povući pf.) komu posmrtno zvono (posmrtna zvona) u značenju oglasiti čiju smrt / kakav nestanak; nestati*, који се може али и не мора доводити у вези са предметним изразом, јер се конструкција *Одзвонило је некоме/нечему* у анализираном значењу не тиче само хрватског или српског језика. Осим тога, овај израз се развио посредством јасних структурно-семантичких механизма, па и у том смислу не мора се везати за горепоменути фразеологизам из Матешиневог

⁵ Постоје и безличне реченице које, насупротив горенаведеним, означавају нешто позитивно, пријатно, нпр.: *Кренуло му је, Посрећило ми се, Иде нам и сл. (срп., хрв.), Ему везеј (рус.); Przyjemnie mi się podróżowało (ћол.)*, али су оне ипак много рјеђе.

рјечника. Да ли изразу *Одзвонило је некоме/нечему* недостају неке карактеристике због којих није уврштен у фразеолошке рјечнике језика ових словенских језика? Прије коначног става по том питању, навешћемо неке дефиниције и општеприхваћене ставове о томе шта све неки израз треба да има да би се сматрао фразеологизмом: „Под фразеологической единицей мы понимаем относительно устойчивое, воспроизводимое, экспрессивное сочетание лексем, обладающее (как правило) целостным значением“ (МОКИЕНКО 1989: 5); „Pod frazomom podrazumijevamo ustaljenu vezu riječi koja se ne stvara u govornom procesu, nego se reproducira u gotovu obliku, i kod koje je barem jedna sastavnica promijenila značenje, tako da značenje frazema ne odgovara zbroju značenja njegovih sastavnica“ (МЕНАС 2007: 9–10); „Под фраземом подразумевамо устаљену језичку јединицу састављену од двеју или више речи које не задржавају своја значења, већ целокупан склоп има јединствено значење и граматички и семантички је непроменљив“ (ДРАГИЋЕВИЋ 2007: 115). Фразеолошки рјечник српског језика Ђ. Оташевића не садржи дефиницију фразеологизма нити има упуте које би то обавезне формалне критеријуме требало да задовољава неки фразеологизам, мада се може претпоставити да се у том смислу овај рјечник ослања на изричите ставове Ј. Матешаића да фразеологизам мора имати најмање двије пунозначне јединице, које представљају чврст скуп ријечи и које се одликују семантичком претворбом најмање једног члана тог скупа (МАТЕЋИЋ 1982: 6). Из овога би се могло закључити да, из разлога што изразу *Одзвонило је некоме/нечему* фали други устаљени пунозначни (аутосемантични) члан, он нема мјесто у фразеолошким рјечницима поменутих словенских језика. Може се, такође, претпоставити да се из истих разлога у радовима савремених српских и хрватских лингвиста који обрађују концепт нестанка и смрти лексема са значењем 'одзвонити', посебно или у склопу фразема, не доводи у везу са концептом смрти/нестанка. Осим тога, један од разлога може бити тај што се ова конструкција доминантно односи на нестанак неке појаве, предмета, цивилизацијске тековине, поретка, идеологије и сл., а рјеђе на престанак живота, смрт или нестанак некога, без обзира на то што је њена генеза везана за престанак, крај живота а не за престанак, крај неке појаве, стања, поретка и сл. У прилог томе иде и констатација В. Ружић: „Отуд толико фразема у српском језику

које еуфемистички, сликовито и симболички представљају моменат смрти или нечије пропасти, доводећи га у везу са кретањем у други свет, са пропадањем у земљу, у таму, ноћ, затим са природним појавама и стихијама као што су вода, море, ветар, дим, ватра, магла, залазак сунца итд. Знатно ређе је осликан нестанак каквог предмета (јер такав губитак не погађа у већој мери онога који то примећује)“ (2012, 101). Фраземе и лексеме из тематских цјелина рада М. Опашић и М. Грегоровић: а) *Ostali leksemi kao sastavnice frazema sa značenjem „biti blizu smrti“*, као што су *Odbrojani su dani komu, Kuca zadnja ura komu*, које повезује значење „*na samrti tko, na umoru, pri kraju života*“ (ОРАШИЋ, GREGOROVIĆ 2010, 59), б) *Izdisaj (biti na izdisaju) – „biti na umoru, biti na samrti, izdisati, nestajati, gasiti se, propadati, biti blizu kraja“*, која „*se ne odnosi samo na kraj čovjekova života, nego i na određene stvari, pojave i sl. koje nestaju, gube svoju vrijednost*“ (2010, 58) – могу се свакако довести у везу са значењем конструкције *Одзвонило је некоме/нечему*. Ни у раду Д. Дробњак и С. Гудурић *Фраземи из семантичког поља 'смрт'* у француском и српском језику (2011) нема упута на овај израз. У књизи Г. Зељића *Усптаљене конструкције у новинском језику* (2005) није поменут израз *Одзвонило је некоме/нечему*. У нешто другачију студију Љ. Шарих, која се превасходно бави творбеним аспектима појединих врста ријечи у вези са њиховим пренесеним значењима, уврштен је и глагол *одзвонити*: „*odzvoniti se upotrebljava u metaforičkim kontekstima u značenju 'doći do kraja, umrijeti, nestati'* (npr. o praksama i navikama)“ (ŠARIĆ 2014, 67).

У односу на ограничења везана за структуру фразеологизма, међу истраживачима постоје бројни гранични ставови, о којима ћемо се изразити након што укажемо на карактеристике израза *Одзвонило је некоме/нечему* које га несумњиво сврставају у фразеологизме. Када је у питању експресивност, као категоријална особина фразеологизма, израз *Одзвонило је некоме/нечему* има све карактеристике које обезбјеђују фразеологизирано значење. Поред сложеног поступка добијања пренесеног значења,⁶ чиме је изразу обезбијеђена експресивност, она се додатно појачава када

⁶ „Ако фразеолошка јединица од самог почетка не би имала ничег заједничког са анологном њој промјенљивом синтагмом, онда се не би појавио однос између основног и пренесеног значења израза, тј. експресивности без које је сликовита фразеологизација немогућа“ (Мокиенко 1989: 162).

се израз користи да би се наговијестила нека ситуација којој се ближи крај, у који је говорник апсолутно сигуран и доживљава га као неминован. Ако додамо да се за такву транспоновану употребу перфекта изразито често користи његов крњи облик, онда се и из тог угла обезбјеђују још јачи аргументи за доказивање експресивности израза *Одзвонило је некоме/нечему*. Потврда тога је његова честа употреба у насловима новинског текста, као дијелу текста који има задатак да на најсликовитији, најекспресивнији начин заинтересује читаоца. Већина примјера које смо навели у претходној анализи, као и већи дио свих примјера у анализираним корпусима, јесу управо наслови новинских текстова.

На сложени механизам настанка анализираног значења израза указали смо на почетку овог рада. Метонимијом се успоставила веза између чина умирања и звука црквених звона, па је добијено значење у оквиру којег се дативска компонента односи на човјека (*Одзвонило је некоме*). У сљедећем, семантички сложенијем кораку, посредством метафоре, коју је омогућила претходна метонимија, развило се значење које се не односи на човјека (*Одзвонило је нечему*). Оба ова процеса су изузетно значајна за формирање фразеолошког значења. Метафору и метонимију В. М. Мокијенко сматра основним средствима фразеолошке сликовитости (1989, 171); „Семантичком фразеологизацијом транспонује се значење нефразеолошке глаголско-именичке синтагме слободне или устаљеног лексичког састава (клишеа, терминолошке синтагме и сл.) у фразеолошко, најчешће сликовитим путем – помоћу метафоре, метонимије и синегдохе, поређења“ (Мршевић-Радовић 1987: 33). Ове процесе је пратила промјена у структури – од конструкције *Одзвонила су (ћосмрїна) звона некоме* добили смо конструкцију *Одзвонило је некоме/нечему*, што је такође типично за фразеологизме и повезано са другим процесима настанка фразеолошког значења.⁷ В. М. Мокијенко сматра да веома често процес преласка од устаљеног споја према фразеологизму (фразеолошка метафоризација) представља један вид имплицирања, при чему семантика остаје релативно стабилна (1989: 168), позивајући се на Б. А. Ларина да метафоризација доводи до већег спајања компоненти израза,

⁷ Имплицитност води ка концентрацији садржаја фразеологизма на рачун економичности форме, изазива семантичко спајање компоненти које су толико неопходне за фразеологизацију (Мокиенко 1989: 156).

изазива и одређено његово упрошћавање: поједини елементи првобитне фразе се изостављају, мијења се њихова граматичка структура. У нашем случају, у погледу имплицирања дошло је до трансформације двочлане конструкције (*Одзвонила су звона / Одзвонило је звоно*) у једночлану безличну конструкцију са трећим лицем јединине средњег рода, што се може подвести под елипсу, као један од најтипичнијих принципа језичке економије и један од најважнијих начина фразеологизације (1989: 102). Као што смо и раније поменули, безличним реченицама се преносе значења која су претежно деструктивна, производ неке стихије непожељне за човјека, па је сам вршилац радње, чак и ако постоји, стављен у други план у односу на то што се жели изразити носиоцем конструкције – глаголом. Општеприхваћен у литератури је став да је више фразеологизама који одражавају негативно или непожељно, па је безлична форма глагола *одзвониии* једно од најпогоднијих граматичких средстава за изражавање таквог значења. Вјерујемо, иако се то може сматрати прилично хипотетичким ставом, да се трансформација једночлане неодређено-личне конструкције са обликом 3. лица множине глагола у безличну конструкцију у чешком и словачком језику (корпуси и новији рјечници чешког језика то потврђују, а видјећемо да ли ће та промјена бити констатована у рјечнику словачког књижевног језика), може повезати са све чешћом новом фразеологизираним употребом овог израза и проналажењем најстабилније граматичке форме за изражавање значења која се преносе датом конструкцијом. Видјели смо да је, иако се нисмо бавили статистичком анализом корпуса, веома слична фреквентност употребе овог израза у чешком и словачком језику у односу на српски, хрватски и словеначки језик. Како у српском, хрватском или словеначком језику рјечници нису забиљежили једночлану неодређено-личну конструкцију за изражавање анализираног значења, већ само безличну, онда се, посматрајући и из тог угла, поменута промјена граматичке форме у чешком и словачком језику чини логичном. Но без обзира на евентуалну тачност овог става везаног за начин промјене граматичке структуре дате конструкције у чешком и словачком, претходна анализа је показала да овај израз у свим поређеним језицима има исто значење и да се употребљава у истим контекстима, што је био услов како би се доказао његов општи фразеолошки статус.

Дакле, и поред евентуалне структурне мањкавости, која је највјероватнија препрека због чега се овај израз у већини лексикографских приручника не сматра фразеологизмом, друге описане карактеристике свакако спадају у оне фразеолошки најтипичније. Могу се у истраживањима⁸ наћи слични случајеви, када се одређеној конструкцији, која у погледу структуре не испуњава устаљене услове, предлаже фразеолошки статус, а и неке саме дефиниције фразеологизама (попут наведене Мокијенкове „... *релативно стабилан сјој лексема*...“) чини се да допуштају извјесна одступања. У сва три рјечника српског језика ова конструкција обрађује се у рубрици Изр. испод обраде значења, па је то, као конкретно упориште у литератури, веома важно за поткрепљивање нашег става. С друге стране, иако се у рјечницима хрватског, словеначког, чешког и словачког ово значење обрађује као друго или треће, мора се још једном нагласити да глагол 'одзвонити' не може самостално да оствари значење које може да оствари у конструкцији са дативом, па се стога не може подвести под полисемију – то је значење конструкције (једино се у рјечницима словеначког језика прије конкретних примјера указује на обавезну дативску компоненту).

Умјесто закључка

На крају, и поред тога што сматрамо да смо идентификовали главне аргументе који овом изразу обезбјеђују статус фразеологизма, хтјели бисмо се још једном вратити на безличну форму овог израза и указати на још неке моменте који иду у прилог поткрепљивању генералног става. У литератури је општепознато да се један број безличних реченица, првенствено оних везаних за појаве у природи, повезује са таутолошким спојевима (*свѣтї свѣта-ет, гром грѣмит, grzmot grzmi*).⁹ У оваквим конструкцијама у не-

⁸ Р. Драгићевић доказује да се конструкција *изгубити главу* мора посматрати као фразеологизам, упркос томе што нема устаљену структуру нити је то спој двије пунозначне (аутосемантичне) јединице (према критеријуму Ј. Матешаћа) (DRAGIĆEVIĆ 2009: 39–40); на сличан начин и М. Вучковић изразу *не гине (гиби) ми (ѣи и др.)* ... доказује фразеолошки статус (Вучковић 2014: 201–203).

⁹ М. Ивић сматра да се ради о лексичкој природи ове појаве: „велика неуједначеност међу словенским језицима у погледу конкретних глагола истога значења који могу или не могу да уз себе приме таутолошки субјекат указује на

ким језицима глагол може да има неки субјекат таутолошког карактера, док у другим глагол семантички покрива цијелу конструкцију. Сматрамо да се коришћењем конструкције *Одзвонило је* умјесто *Одзвонила су звона / Одзвонило је звоно*, и у основном¹⁰ (*Одзвонило је на јуџирење*) и у пренесеном значењу (*Одзвонило је дикџајтору*) чува семантичка окосница израза. Код већине других фразеологизама таква промјена би била немогућа (нпр. *Не цвјетљају руже, Млађији џразну сламу*, ако изоставимо било који од дјелова, изгубио би се смисао), па је и то разлог што у изразу 'Одзвонило је некое/нечему' структурна редукција не може бити пресудан фактор у погледу одређивања фразеолошког статуса. Дакле, неке реченице без субјекта (или са изостављеним субјектом) потпуно чувају семантички садржај (*грми/гром – грми; киша љада – љада*), и то се може рећи и за овај израз: *Одзвонила су звона – Одзвонило је*. У овом случају не ради се о типичном структурном недостатку, када је у питању устаљени спој лексема у оквиру фразеологизма, већ се ради о типу безличне конструкције, која без другог члана чува потпуно значење.

Циџирана љиџераџура

Вучковић, Марија. „О изразу *не гине (гиби) ми (џи и др.)*: синтаксичка структура, семантика и лексикографски статус.“ *Јужнословенски филолог* LXX, 2014, 189–206.

Дешић, Милорад. „Критеријуми за одређивање фразеологизама у рјечницима савременог српскохрватског језика.“ Јован Јерковић (ур.). *Лексикографија и лексикологија*. Зборник радова. Нови Сад: Матица српска (Одељење за књижевност и језик) – Београд: Институт за српскохрватски језик, 1984, 53–65.

Драгићевић, Рајна. *Лексикологија српског језика*. Београд: Завод за уџбенике, 2007.

изразито лексички карактер ове појаве.“ Тако нпр. чешком облику *prši* у српском језику обично одговара структура *киша љада*, или нпр. за чешки облик *hrmi* у руском језику можемо наћи конструкцију *гром грмит*, или *bliska se – сверкает молнија*, словеначком *dežiје* одговара *киша љада* у српском језику итд. (Ивић 1965: 440).

¹⁰ У вези са претходно помињаном лексичком неуједначеношћу међу словенским језицима, и код овог глагола се могу примјетити извјесне разлике, па је нпр. у српском језику за означавање краја школског часа типичнија безлична форма *Звони* у односу на руски *Звонок*, *Прозвенел звонок* или пољски језик *Dzwonek*.

- ДРОБЊАК, Драгана, Снежана Гудурић. „Фраземи из семантичког поља 'смрт' у француском и српском језику.“ *Зборник Маџице српске за филологију и лингвистику* LIV/2, 2011, 237–247.
- ЗЕЉИЋ, Горан. *Усџаљене конструкије у новинском текстију*. Београд: Задужбина Андрејевић, 2005.
- ИВИЋ, Милка. „О неким проблемима структуре словенске прсте реченице.“ *Slavia* XXXIV/3, 1965, 438–442.
- МОКИЕНКО, Валерий М. *Славянская фразеология*. Издание второе, исправленное и дополненное. Москва: Высшая школа, 1989.
- МРШЕВИЋ-РАДОВИЋ, Драгана. *Фразеолошке глаголско-именичке синџаге у савременом српско-хрвајском језику*. Монографије LX. Београд: Филолошки факултет Београдског универзитета, 1987.
- ПИПЕР, Предраг, Ивана Антонић, Владислава Ружић, Срето Танасић, Људмила Поповић, Бранко Тошовић. *Синџакса савременога српског језика. Просџа реченица*. Милка Ивић (ред.). Београд: Институт за српски језик САНУ – Београдска књига; Нови Сад: Матица српска, 2005.
- РУЖИЋ, Владислава. „Концепт *несџанка* осликан фраземама српског језика.“ *Зборник Маџице српске за филологију и лингвистику* LV/2, 2012, 93–105.
- DRAGIĆEVIĆ, Rajna. „О problemima identifikacije frazeologizama.“ *südslavistik online: Zeitschrift für südslavische Sprachen, Literaturen und Kulturen*. Heft 1: *Südslavische Phraseologie* (2009): 35–44. <<http://www.suedslavistik-online.de/01/dragicevic.pdf>> 07.12.2017.
- MENAC, Antica. *Hrvatska frazeologija*. Zagreb: Knjiga, 2007.
- ОПАШИЋ, Маја, Маја Gregorović. „Smrt u hrvatskoj frazeologiji.“ *Croatica et Slavica Iadertina*, VI/6, 2010, 55–71.
- SVÍTKOVÁ, Milina. „Motivačné faktory vzniku slovenských a chorvátskych frazém s komponentmi *zvon* (*zvonec*) : *zvono*.“ Mária Dobříková (ed.). *Frazeologické štúdie VI / Medzinárodná vedecká konferencia „Hudobné motívy vo frazeológii“* (Bratislava, 26–27. september 2014). Bratislava: Filozofická fakulta Univerzity Komenského, 284–294.
- ŠARIĆ, Ljiljana. *Prostor u jeziku i metafora. Kognitivnolingvističke studije o prefiksima i prijedlozima*. Zagreb: Naklada Jesenski i Turk, 2014.

Извори

- Български џџлковен речник. София: Наука и изкуство, 2004.
- РСА: *Речник српскохрвајског књижевног и народног језика*. књига XVII; од-вркао – Опово, Београд: Институт за српски језик САНУ, 2006.
- РСМ: *Рјечник српскохрвајскога књижевног језика*. IV. О–П (ограшје–претња), Нови Сад: Матица српска, 1971.
- РСЈ: Николић, Мирослав (ред. и ур.). *Речник српског језика*. Нови Сад: Матица српска, 2007.
- ГЕРОВ, Найдн. *Речник на българкия език*. част втора Е–К, София: Български писател, 1976.
- МУКА, Эрнст. *Словарь нижне-лужицкого языка и его нарџчий*, Prag: Verlag der böhmischen Akademie für Wissenschaften und Kunst, 1928.

- МУРГОСКИ, Зозе. *Речник на македонскиот јазик*. Скопје: Филолошки факултет „Блаже Конески“, 2005.
- ОТАШЕВИЋ, Ђорђе. *Фразеолошки речник српског језика*. Нови Сад: Прометеј, 2012.
- Речник на македонскиот јазик (со српскохрватски и полкувања)*. Скопје: Македонска книга, Графички завод Гоце Делчев, 1986.
- Krátki Slovník slovenského jazyka*. Bratislava: VEDA Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 1987.
- Krátki Slovník slovenského jazyka*. Bratislava: VEDA Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 1997.
- Česko-slovenský slovník*. Bratislava: VEDA, Vydavateľstvo SAV, 1979.
- VRJH: Jojić, Ljiljana (red.). *Veliki rječnik hrvatskoga standardnog jezika*. Zagreb: Školska knjiga, 2015.
- JURANČIĆ, Janko. *Srbskohrvatsko-slovenski slovar*. 2. razširjena izdaja, Ljubljana: Državna založba Slovenije, 1972.
- MATEŠIĆ, Josip. *Frazeološki rječnik hrvatskoga ili srpskog jezika*. Zagreb: IRO «Školska knjiga» 1982.
- MENAC, Antica, Fink Arsovski Željka, Venturin Radomir. *Hrvatski frazeološki rječnik*. Zagreb: Naklada Ljevak, 2014.
- Příruční slovník jazyka českého*. Praha: Česká akademie věd a umění, Školní nakladatelství v Praze, 1938–1940.
- REJZEK, Jiří. *Český etimologický slovník*. Praha: LEDA, 2001.
- SKOK, Petar. *Etimološki rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 1973.
- Slovník české frazeologie a idiomatiky*. Praha: Academia, 1994.
- Slovník české frazeologie a idiomatiky I. Přírovnání*, Praha: Leda, 2009.
- RSJ: *Slovník slovenského jazyka*. Bratislava: Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 1980.
- RSKJ: *Slovar slovenskega knjižnega jezika*. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Inštitut za slovenski jezik, 1986.
- RKČJ 1971: *Slovník spisovného jazyka českého*. Praha: Academia nakladatelství československé akademie věd, 1971.
- RČKJ 1978: *Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost*. Praha: Academia, 1978.
- RČKJ 2001: *Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost*. Praha: Akademie věd České Republiky, 2001.
- RČKJ 2005: *Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost*. Praha: Academia 2005.
- Slovník synonym a frazeologismů*. Praha: Vydavatelství novinář, 1982.
- RSJK: Trávníček, František. *Slovník jazyka českého*. Praha: Slovanské nakladatelství, 1952.
- Slovník spisovného jazyka českého*. Praha: Československá akademie VĚD, 1961.
- Антиологија српске књижевности*: <http://www.antologijasrpskeknjizevnosti.rs/>
- Český národní korpus*: <http://www.korpus.cz>
- Hrvatski jezični korpus*: <http://riznica.ihj.hr/index.hr.html>
- Hrvatski nacionalni korpus*: <http://www.hnk.ffzg.hr/>
- Korpus Gigafida*: <http://www.amebis.si/gigafida>
- Korpus savremenog srpskog jezika na Matematičkom fakultetu Univerziteta u Beogradu*: <http://www.korpus.matf.bg.ac.rs>
- Slovenský národný korpus: <http://korpus.juls.savba.sk/>
<https://www.google.com>

Здравко М. Бабич

ФРАЗЕОЛОГИЧЕСКИЙ СТАТУС КОНСТРУКЦИИ СО ЗНАЧЕНИЕМ
ОДЗВОНИЛО ЈЕ НЕКОМЕ/НЕЧЕМУ В СЛАВЯНСКИХ ЯЗЫКАХ

Резюме

Предметом настоящей работы явился анализ семантических и грамматических характеристик выражения со значением *Одзвонило је некоме/нечему*, его фразеологического статуса в сербском языке, а также обзор его положения в системе других славянских языков. Несмотря на определенные различия между анализируемыми языками в связи с лексикографическим статусом данной конструкции, наш анализ показал, что конструкция со значением *Одзвонило је некоме/нечему* употребляется в одинаковых контекстах в сербском, хорватском, словенском, чешском и словацком языках. В последние десятилетия значительное влияние на состояние данного выражения оказало резкое увеличение частоты его использования в рамках категории неодушевленности. Принимая во внимание очень частое упоминание данной конструкции в публицистических текстах (прежде всего в заголовках), неизменность формы, состоящей из безличного глагола и дательного падежа существительного или местоимения, способы ее образования (метонимия, метафора, эллипсис), а также сопровождающую данное выражение эмоционально-экспрессивную окраску, особый интерес мы посвятили ее фразеологическим свойствам. В связи с этим нами предложен ряд конкретных решений.

Ключевые слова: конструкция со значением *Одзвонило је некоме/нечему*, фразеология, метонимия, метафора, грамматическая метафоризация, эллипсис, безличные предложения, славянские языки.

Zdravko M. Babić

THE PHRASEOLOGICAL STATUS OF THE CONSTRUCTION WITH THE
MEANING *ODZVONIL O JE NEKOME/NEČEMU* IN SLAVIC LANGUAGES

Summary

This paper investigates the use of the construction with the meaning *Odzvonilo je nekome/nečemu* and its phraseological characteristics in Serbian, Croatian, Slovenian, Czech and Slovak. Regardless of the specific differences between these languages, in terms of the lexicographic nature of this construction, our analysis has shown that the construction with the meaning *Odzvonilo je nekome/nečemu* in all these languages is used in the same or almost the same contexts. This expression is most often used in publications, particularly in newspaper headings, which represent the most expressive part of the text. As this expression does not have the status of phraseologism in the said languages, our main goal was to draw attention to the characteristics that, in our opinion, provide it with such a status. These are, primarily, a complex process of crea-

tion (ellipsis, metonymy, and metaphor), pronounced expressiveness, the possibility of using a full and truncated form of the perfect with the meaning related to what is yet expected or hinted, and impersonal form.

Keywords: construction with the meaning *Odzvonilo je nekome/nečemu*, phraseology, metonymy, metaphor, grammatical metaphorisation, ellipsis, impersonal sentences, Slavic languages.